

Szemes Péter

Csak a zene van...

(Falvai Máttyás *Allegro barbaro* c. kötetéről)

Falvai Máttyás kétségkívül a mai fiatal prózaíró-nemzedék egyik legtehetségesebb alkotója. Első, *Allegro barbaro* című kötete 2006-ban az Orpheusz Kiadó gondozásában jelent meg, és színvonalas írásaival azóta is számtalan folyóiratban, internetes irodalmi fórumon találkozhatunk. A pályáját indító, egy kisregényt és két novellát tartalmazó könyv nemcsak jól választott címében (Bartók ismert, népzenei ihletésű, elementáris erejű zongoraműve), de Brückner János grafikáinak köszönhetően, a fedőlap képi világában is már kézbevételekor egyértelműen utal az olvasandó szövegek zenei temperáltságára. Ez az „előítélet” aztán a recepció során ritkán tapasztalható megerősítést nyer: a textusok elrendezettségében szinte zenei struktúrákat vélünk felfedezni, a szavak mintha hangjegyek lennének, s minden nagyobb szöveg-egységből hol halkan, érzelmesen, hol féktelenül harsogva árad a jazz – úgy tűnik, ennek szövegszerező-elve tétele képezi Falvai faculté maître-ét.

A nyitódarab, a címadó hosszabb elbeszélés, vagy kisregény egy grazi zenei táborban két magyar fiatal közt bontakozó románcot tárja elénk 1974-ből. Az évszám, mely időben nyilvánvalóan kívül esik a szerző megéltségi tartományán, azt feltételezi, mintha a történet maga a családi legendárium része lenne, s ezt az olvasatot erősíthetik a rokonokról az írás végére beválogatott, jóllehet annak világán kívüli, s azzal nem is igazán koherens, ám poénos sztorik is. A két meghatározó alakot nemcsak a típusnak megfelelő, mégis egyénített beszédmódja – bár itt néhányszor kibújik a szög a zsákból, hiszen egyfelől szinte mai nyelvezetet alkalmaznak huszonöt év távolában, másrészt Kati például a győri irodalmi köznyelv kedvelt, s különösen Sütő Csaba András és Szalai Zsolt költészetében gyakori „bláz” terminust használja egyhelyütt, ami kiválóan alkalmas lehet a feminista perverziónú kritikusok bosszantására –, de az esetükben alkalmazott narratív technikák is karakterizálják. A lány a legszemélyesebb formában, naplóban adja közre a vele történeteket, Balázs „Csabikám” nevű cimborájának mesél, nem világos, milyen módon, bár a szöveg végének utalása szerint több év távolából, mintegy visszaemlékezve. A két, világosan elkülöníthető, s tipográfiai is elválasztott diskurzus végül a fiú jelzett, kései vallomása (Zárótéma) beemelésével megtörik és dramatikus Kóda formájában egyesül újra, ami sem tartalmilag, sem a szöveg időbeli

folyamatosságát tekintve nem bizonyult szerencsés választásnak. A Zárótéma zátonya nemcsak megakasztja a történet folyásának lendületét, de talán felesleges moralizálásával túllírtá is teszi a kisregényt. Persze Falvai írása az alkotó számos erényét is felmutatja: a rendkívül gazdag nyelvi készletet, melyből építkezik, a bőséges műveltség-alapot, melyből ez a nyelv (is) táplálkozik, vagy a jó érzékkel alkalmazott előreutalásokat és sejtetéseket. S különösen az *Allegro barbaro* első felében, joggal említhetjük meg a kiváló cselekményszöveget és a napló-forma alkalmazásából adódóan a belső, lelki folyamatok gondos és pontos ábrázolását is.

Magát a történetet voltaképpen három szakaszban bontja kiaszerző: az első Balázs megérkezéséig, a második a szerelmi kapcsolat megszületéséig tart, míg a záró egység utóbbi kiteljesedését mutatja be. Kati, a győri fagottos lány a megelőző évtől eltérően, ezúttal egyedül érkezik a grazi zenei táborba, s hiába vár

barátnőjére, az nem jön meg. Ő az egyetlen magyar az amerikaiak, németek, osztrákok közt, nyelvismeret és a kellő bátorság hiányában nehezen tud velük kapcsolatot kialakítani (mindössze egy amerikai lány, az első fagottos, a kissé elhízott Bruce Gabor, valamint Hannes, a koncertmester áll szóba vele), nem érzi magát köztük elég tehetségesnek és a magával hozott kevéske pénz is hamar elfogy. A honvágy, az otthon hiánya felidézi benne kedves ismerőse, Balázs hiányát – aki bármelyik nap érkezhet –, s ezt csak erősíti, hogy a fiú telefonon hívja, és átmenetileg megoldja anyagi problémáját. Meg kell jegyeznünk, hogy noha a kötet hátsó borítóján a szerkesztői ismertetés kifejezetten modernnek nevezi Falvai prózáját, éppen az *Allegro barbaro* első fejezete mutat fel posztmodern jegyeket, Kati naplójának töredékes bejegyzései, valamint a bemásolt menetrend-részlet, szótári szóalak és az áthúzással javított levél beemelésével.

Balázsra rögtön megérkezése után ráakaszodik a szép szőke Karin, a magyar lányt alig veszi észre, és csak futólag üdvözlö. Az estét a Yardbird's jazzklubban töltik, ahol a fiúban felmerül az a szociális és kulturális szakadék, ami az ő személyes sorsát és otthoni világát az itteniektől elválasztja. Megbabonázva hallgatja a színpadon jammelő fekete zenészeket, mígnem egy hirtelen ötlettől vezérelve ő is felmegy közéjük és rendkívüli közönségsikert keltve fantasztikus muzsikálnak együtt. Az éjszaka folyamán aztán hiába próbálkozik mindenfajta trükkel a német lány, a Balázsban a jelzett elkülönbözőségről épülő gátak miatt (ennek jellegzetes megnyilvánulása, hogy nem ismeri a Nyugaton általánosan elterjedt óvszert) elmarad a beteljesülés. A klubban Hannessel és Bruce Gaborral iddogáló Katit teljesen lenyűgözi a látott és hallott produkció, de miután látja, hogy a fiú Katinnal távozik, ő kísérőivel elmegy az egyik helyi zenész háziulijába. Itt az elfogyasztott alkohol és a felkínált marihuánás cigaretta hatására nőhöz méltatlan helyzetbe kerül, s végül a koncertmester kíséri vissza a szállásra. Reggel mindkét magyar számára a frissítő zuhany hozza el a megtisztulást (katarzist) és saját kívülállásuk tényének a belátását. Balázs délelőtt szerencsés kimenetelű balesetet szenved – ennek leírása a kisregény egyik csúcspontjaként az egész élet zenével telítettségét mutatja (hasonlóan zseniálisan, de más technikával történik egyébként ennek ábrázolása a két elbeszélésben is): „(...) ez a néhány másodperc olyan hihetetlen mértékben kitágult, hogy valósággal elveszttem benne. Ráadásul, ugye, és ezt szó szerint értettem, teljességgel megsüketült a világ. Jobban mondva egyvalamit azért hallottam: a saját szívdobogásomat. Mint egy slow blues szám dörmögő bőgőkíséretét. És e lüktetés úgy ritmizálta a teret, amelybe kerültem, úgy vibrált tőle az egész utca, sőt megkockázatom abban a pillanatban az egész város, mint ahogy a böhmöngy hangszórók remegtetik meg

a levegőt, úgy, hogyha az ember elé áll, belerezdül a nadrágja szárá.”. Míg azonban a fiú számára a zene, a klasszikus zenekari, a klubbeli jazz és az élet belső ritmusa formájában legalább három szinten van jelen, addig Kati azt kizárólag a próbákon, illetve tágabban Balázshoz kapcsolódó élményein keresztül tapasztalja meg – s ez vezet végül a szerelem érzésének felismeréséhez. A lány tehát így vall, éppen a délutáni gyakorlásról: „(...) együtt játszhattunk, Balázs meg én, és mintha állandóan ezt játszottunk volna, egész eddigi életünk során, és mindig együtt. Harmonikus volt, karakteres, az egyik szóló a másiktól nőtt ki, szerves egységet alkottunk, és Balázs olyan elképesztően gyönyörű hangot produkált, és annyira átható melankóliát csorgatott bele minden egyes hangjába, hogy azt hittem elsírom magam. És akkor rájöttem, miért lettem zenész. Na, nem mintha nem tudtam volna addig is. Ezt úgy értem, hogy az ember újra és újra átél olyan pillanatokat zenélés közben, amikor ismételtelen jön, miért is csinálja. És ez olyankor szinte meglepő, mintha újdonság lenne ez az egész. Ez a kísérteties érzés, mikor az embernek elindul egy hullám a gerince tövéből, egy bizsergető, remegtető hullám, és szétterjed a hátán, mint ahogy a meleg terjed szét az ember testében, amikor belelép egy kád forró vízbe, vagy ahogy az ember szájában szétolvadnak a fűszeres ízek, és ez a hullám tovább terjed a vállakon, a nyakon, végül eléri az ember arcát, és kipirul tőle. Amikor a szép fizikai reakciót vált ki, amikor azt érzed, hogy igen, most fröcskölnék szét testedben a boldogsághormonok.” Mindezek után este, vacsora közben, Balázs ajánlatot kap Gerttől, a karmestertől, hogy maradjon kint klarinéttanárként. Szívesen tenne ennek eleget és a jazzklubban a néger fiúkkal az estéről-estére élvezetesebb közös zenélés is vonzza, ám Kati szomorúsága mégis elbizonytalanítja, és mikor később átmegy a lányhoz és reggel nála ébred, már tudja, hogy mennie kell.

Ezt erősíti meg az utolsó teljes nap a táborban, melyet teljes egészében honfitársnőjével tölt Balázs. A lány főz, nagyot sétálnak, felfedezik a várost, a fiú pedig zenét ír az esti klubbeli jammeléshez. Ennek sikere után – a Karinnal történetek ellenpontjaként – szenvedélyes éjszakát töltenek együtt, amely után Balázs betegen ébred. Ez meghatározza az egész történet végkifejletét, mert nemcsak a koncertbeli szereplését rontja el, mindenki bosszúságára, de – miután a tulaj szerződötteti – a klubban is rém gyengén zenél, így holmiját összepakolva a vasútállomásra menekül, ahol Kati már várja. A szöveget voltaképpen a már említett Kóda zárja, annak felismerésével, hogy a jazz mindig ott van, ahova az ember viszi, hiszen igazából magában hordozza. Jóllehet írásunk kezdetén a Zárótema problémájáról már szóltunk, ezzel kapcsolatban egy fontos, és a kisregény egészét átható motívumot ki kell emelnünk: a két főalak és különösen Balázs mély magyarság-tudatát.

Ezt a korunk neoliberális butításán szocializálódott olvasók és a Falvai művét csak felületesen forgató, dilettáns „kritikuscsokkák” hajlamosak lehetnek ide nem illő „magyarkodásnak”, „nemzetfáltásnak” nevezni, elfeledve, hogy 18 esztendővel '56 után, a Kádár-rendszer közepén mit jelenthetett egyáltalán magyar fiataloknak külföldre, különösen „nyugati” országba utazni, és a szövegbeli csábító ajánlat ellenére hazatérni a fényből, csillogásból és szabadságból a család, az összetartozás erejének engedve a sötét szocializmusba.

A korpusz középső darabja, a *Bossa nova* egy brazil jazz-zongorista, Jamal szerelmét állítja a középpontba. A fekete fiú, akinek mindennapjait a gyakorlás, a fellépések és a cigaretta töltik ki, beleszeret egy tengerparton sétáló, gyönyörű lányba. Az „ipanemai lány” – Jobim legendás szerzeményének alakja, Falvai szövegében a művészetet ihlető nőiség szimbóluma – nem hagyja nyugodni Jam képzeltét. Nap mint nap, mintegy ritusként, kiül a tengerpartra, hogy lássa, a nő azonban mintha nem akarná észrevenni őt. Mérheterlen magányát és elkeseredettségét együttese gitárosával, Philippe-pel próbálja megosztani, aki elhatározza, hogy a másnapi koncert után bemutatja barátjának hűgát. S valóban, mikor a következő alkalommal az Oscar klubban zenélnek, Jamal észreveszi az álomlányt (a szövegből nem válik egyértelműen nyilvánvalóvá, hogy azonos-e a zenésztárs lánytestvérével), akinek, minden tehetségét és alkotó leleményét beleadva, bossa novát játszik. A fiút vágyának tárgya azonban ekkor sem méltatja pillantásra, mígnem egy kisebb baleset követően bebizonyosodik, hogy vak – s így már Jam számára minden érthetővé válik és boldogság-érzés önti el.

Míg a megelőző két szöveg a „nagyon szép zenész lélek”, addig az utolsó írás, a kötet legjobban sikerült darabja, a mindent elsöprő erejű, mérheterlen tehetség megnyilvánulásának és önpusztításból erőt merítésének megmutatása. Rendkívül találó a bevezető Artie Shaw-mondás, miszerint: „A jazz egy whiskey-s hordóban született, marihuánán nőtt fel, és most kezdi

felfedezni a heroint.” Mindez a *Tunéziai éjszakákban* a főalak, Charlie „Bird” Parker filmszerűen pergő és az idő múlásával monotonitásban újabb és újabb filmkockákat nélkülöző életének rövid summázata is lehetne (bár ő a kokaint is közbeiktatta). Hiszen Bird voltaképpen azonos a jazzel, s nemcsak a szövegben, részben az életben is (az volt). E referencialitást nem nélkülöző írás ugyanis minden idők egyik legnagyobb jazz-szaxofonosának emlékét idézi, aki New Yorkban valóban együtt muzsikált Diz-zel, azaz Dizzy Gillespie-vel. Falvai kiváló érzékeléssel építette be, mintegy eco-i nyomként, már az *Allegro barbaro*ban szereplő klub nevébe Parker becenevét (Yardbird), itt pedig egy, a Bossa nova-belihez hasonló, ám más értelemben alkotásra ösztönző ritust mutat be: Bird és Diz fellépés előtt a gázsín veszekszik, utóbbi a sajátjából ad kölcsön, ami azonnal hitelezőkhöz és drogdealerekhez vándorol, Bird két grillcsirke és másfél üveg whiskey után belövi magát, bepörög a színpadon, kimenekül, az öltözőben ráakaszódik Penny, aki hiába próbálja orálisan kielégíteni, kétségbeesik, hányik, visszamegy a közönséghez és fenomenálisat játszik, a koncert után Diz megöleli, közben Bird kiemeli a tárcáját, amiben egy „NEM NYERT!” feliratú cetlit talál. Egészen addig megy ez így, míg egyszer csak a kórboncnok elé nem kerül „a Világ Legnagyobb Szaxofonosának” hullája, szétivott májjal és rongyos, szénfeketére dohányzott tüdővel, mely jöllehet csak 35 évig volt élő, évtizedekkel többnek látszik. De ennek itt még nincs vége, a szerző ugyanis zárásként, vagy inkább egy új szférabeli kezdetként beemeli az ismerős koncert utáni motívumot: Bird újra „NEM NYERT!”.

De Falvai nálunk igen, s bizonyosan hasonlóképpen vélekedik első kötetéről minden értő olvasó. Az *Allegro barbaro* kisebb, vázolt, hibáival együtt is mives, értékes prózai teljesítmény, magasra rakja a léct a folytatás számára, melyet kíváncsian várunk.

Orpheusz, 2006.